

Opis istoty instrumentów finansowych oraz ryzyka związanego z inwestowaniem w instrumenty finansowe

1. Informacje ogólne

Z inwestycjami w instrumenty finansowe wiąże się ryzyko nie osiągnięcia zakładanej stopy zwrotu oraz utraty części lub całości zainwestowanych środków. Wysokość możliwych zysków i strat oraz skala potencjalnego ryzyka uzależniona jest od poszczególnych typów instrumentów finansowych.

Najniższym ryzykiem charakteryzują się bony i obligacje skarbowe, depozyty bankowe oraz listy zastawne. Uznaje się również, że obligacje skarbowe są bezpieczniejsze od obligacji komunalnych, a te od obligacji korporacyjnych. Większym ryzykiem inwestycyjnym charakteryzują się akcje przedsiębiorstw, a zdecydowanie najwyższym instrumenty pochodne (kontrakty i opcje), charakteryzujące się występowaniem dźwigni finansowej, gdzie straty mogą przekroczyć pierwotnie zainwestowany kapitał.

Podczas inwestowania w fundusze zbiorowego inwestowania, w tym w jednostki uczestnictwa funduszy inwestycyjnych otwartych lub certyfikaty inwestycyjne funduszy inwestycyjnych zamkniętych ze względu na ich różnorodność, zwrócić należy uwagę na profil ich ryzyka i pochodzenie.

Poniżej przedstawiona charakterystyka poszczególnych instrumentów finansowych i powiązane z nimi ryzyka jest ogólna. Obszerniejsze informacje na temat poszczególnych inwestycji i związanego z nimi ryzyka można odnaleźć w informacjach publikowanych przez emitentów, regulacjach dotyczących funkcjonowania poszczególnych rynków oraz w powszechnie dostępnych źródłach informacji.

2. Lokata bankowa

Lokata jest to umowa między bankiem a klientem dotycząca lokowania środków pieniężnych zawierana na czas określony. Bank zobowiązuje się wypłacić kapitał wraz z odsetkami na koniec okresu umowy. Klient, który podejmie środki przed terminem okresu lokaty ponosi konsekwencje, z reguły w postaci utraty części bądź całości nagromadzonych odsetek. Istotne czynniki ryzyka:

- ryzyko kredytowe - niskie, złożone w depozycie banku środki są zabezpieczone gwarancjami Bankowego Funduszu Gwarancyjnego do równowartość w złotych 100000 euro.
- ryzyko płynności - niskie, zrywając lokatę tracimy narosłe odsetki natomiast środki wracają stosunkowo szybko.

3. Instrumenty o charakterze dłużnym

Obligacja - jest papierem wartościowym emitowanym w serii, w którym emitent stwierdza, że jest dłużnikiem właściciela obligacji (obligatariusza) i zobowiązuje się wobec niego do spełnienia określonego świadczenia. W przypadku obligacji niemających formy dokumentu, prawa i obowiązki emitenta i obligatariuszy są określone w warunkach emisji. W związku z inwestycją w obligacje wyróżnia się następujące ryzyka:

- ryzyko kredytowe – nabywca instrumentów dłużnych narażony jest na ryzyko niewywiązania się emitenta ze zobowiązań wynikających z warunków emisji, w tym z zobowiązania do terminowej wypłaty odsetek oraz do zwrotu wartości nominalnej w dniu wykupu. Wywiązanie się z tych zobowiązań uzależnione jest przede wszystkim od sytuacji finansowej emitenta.

- ryzyko wartości rynkowej obligacji – związane jest z możliwym spadkiem wyceny instrumentów, co może być związane z sytuacją finansową Emitenta i zmiennymi makroekonomicznymi, popytem rynkowym na tę kategorię instrumentów.
- ryzyko stopy procentowej i inflacji - w przypadku obligacji o oprocentowaniu zmiennym zmiana stopy bazowej w konsekwencji może spowodować, że inwestor zrealizuje dochód niższy od oczekiwanego. W przypadku obligacji o oprocentowaniu stałym wzrost/spadek stóp procentowych jest czynnikiem negatywnie / pozytywnie wpływającym na ich wycenę.
- ryzyko płynności – nabywcy instrumentów dłużnych powinni liczyć się z ryzykiem, że ich sprzedaż przed terminem wykupu może być utrudniona, zaś cena sprzedaży może nie być satysfakcjonująca. Również mimo wprowadzenia obligacji / listów zastawnych na rynek Catalyst płynność może okazać się niesatysfakcjonująca.
- ryzyko przedterminowego wykupu - dotyczy obligacji zawierających opcję wcześniejszego wykupu, która pozwala emitentowi spłacić część lub całość emisji przed terminem wymagalności.

Listy zastawne - dłużny papier wartościowy, imienny lub na okaziciela. Do emitowania listów zastawnych w Polsce uprawnione są tylko banki hipoteczne oraz Bank Gospodarstwa Krajowego w celu realizacji programów rządowych dotyczących wspierania rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Wyróżniamy dwa rodzaje listów zastawnych: hipoteczne listy zastawne, których podstawą emisji są hipoteki na kredytowanych nieruchomościach oraz publiczne listy zastawne, których podstawą emisji są wierzytelności banku z tytułu kredytów dla sektora publicznego. W związku z inwestycją w listy zastawne wyróżnia się następujące ryzyka:

- ryzyko kredytowe – niskie.
- ryzyko wartości rynkowej – związane jest z możliwym spadkiem wyceny instrumentu, zależnie od terminu do wykupu oraz mechanizmu oprocentowania.
- ryzyko stopy procentowej i inflacji - umiarkowane, zależne od terminu wykupu i mechanizmu oprocentowania.
- ryzyko płynności – umiarkowane, zależne od rynku obrotu i kształtowania się popytu i podaży.

4. Instrumenty o charakterze udziałowym

Akcje - udziałowy papier wartościowy emitowany przez spółkę akcyjną, stwierdzający ułamkową własność kapitału akcyjnego. Akcje zwykle przyznają ich posiadaczowi prawa majątkowe, takie jak: prawo do udziału w rocznych zyskach wypracowanych przez spółkę akcyjną (dywidenda), prawo pierwszeństwa do objęcia akcji nowej emisji (prawo poboru), prawo do określonej części majątku spółki (w przypadku jej likwidacji), oraz prawa korporacyjne umożliwiające wpływ na funkcjonowanie spółki (np. prawo do uczestnictwa na Walnym Zgromadzeniu wraz z prawem głosu). Wyróżnia się następujące ryzyka związane z akcjami:

- ryzyko rynkowe – związane z sytuacją makroekonomiczną (m.in. poziom wzrostu gospodarczego, inflacja, stopy procentowe, bezrobocie, kursy walut, deficyt). Zmienne te w sposób generalny wpływają na wycenę instrumentów finansowych.
- ryzyko płynności - określa łatwość z jaką można sprzedać określoną liczbę posiadanych instrumentów finansowych w zakładanym czasie i po zakładanej cenie w relacji do wyceny rynkowej. Niska płynność może powodować konieczność przyjęcia dużego dyskonta do ceny rynkowej.
- ryzyko specyficzne spółki - zwane również ryzykiem indywidualnym lub dywersyfikowalnym związane jest z działalnością gospodarczą spółki. Jako źródła ryzyka specyficznego należy wymienić: zarządzanie firmą,

konkurencja, dostępność surowców, płynność, bankructwo firmy czy też poziom dźwigni finansowej lub operacyjnej.

- ryzyko makroekonomiczne - związane z wrażliwością rynku kapitałowego na krajowe i światowe czynniki makroekonomiczne.

Prawa do Akcji - są papierem wartościowym, z którego wynika uprawnienie do otrzymania, niemających formy dokumentu, akcji nowej emisji spółki publicznej, powstające z chwilą dokonania przydziału tych akcji i wygasające z chwilą zarejestrowania akcji w depozycie papierów wartościowych albo z dniem uprawomocnienia się postanowienia sądu rejestrowego odmawiającego wpisu podwyższenia kapitału zakładowego do rejestru przedsiębiorców. Celem PDA jest umożliwienie inwestorom handlu na giełdzie w okresie przed zarejestrowaniem akcji nowej emisji.

Z inwestowaniem w PDA związane są wszystkie czynniki ryzyka charakterystyczne dla inwestycji w akcje. Dodatkowo PDA są narażone na ryzyko odmówienia przez sąd rejestrowy wpisu podwyższenia kapitału zakładowego, co może skutkować zamrożeniem środków finansowych, do czasu ich zwrotu przez spółkę.

Prawo poboru - jest papierem wartościowym związanym z emisją nowych akcji przez spółkę. Stanowi prawo pierwokupu akcji nowej emisji przysługujące dotychczasowym akcjonariuszom spółki proporcjonalnie do liczby posiadanych już akcji. Prawo to jest o tyle istotne, że w przypadku objęcia takiej emisji przez nowy krąg akcjonariuszy nastąpiłoby tzw. rozwodnienie kapitału. Korzystając z prawa poboru dotychczasowi akcjonariusze mają możliwość zachowania procentowego udziału w kapitale zakładowym. Ważną cechą prawa poboru jest to, że może ono być przedmiotem obrotu jako samodzielny papier wartościowy. W przypadku braku zainteresowania objęciem akcji nowej emisji przez dotychczasowych akcjonariuszy, mogą oni sprzedać prawo poboru w obrocie zorganizowanym.

Z inwestowaniem w prawa poboru związane są wszystkie czynniki ryzyka charakterystyczne dla inwestycji w akcje. Z uwagi na fakt, że główną cechą tego instrumentu finansowego jest krótki czas funkcjonowania w obrocie zorganizowanym, posiadacz praw poboru powinien złożyć właściwy zapis na akcje nowej emisji z wykorzystaniem praw poboru lub dokonać ich sprzedaży najpóźniej w ostatnim dniu notowań praw poboru, w przeciwnym bowiem wypadku nie otrzyma żadnej zapłaty w momencie ich wygaśnięcia. Zmienność cen praw poboru może być znaczna i jest pochodną różnicy ceny bieżącej dotychczasowych akcji i ceny emisyjnej nowych akcji. W większości przypadków zmienność ta jest wyższa od zmienności akcji tej samej spółki.

Jednostki uczestnictwa funduszy inwestycyjnych otwartych - instrument finansowy nie będący papierem wartościowym, stanowiący tytuł uczestnictwa w aktywach i zobowiązaniach FIO. Jednostki FIO nie podlegają wtórnemu obrotowi, lecz mogą być umorzone przez fundusz na żądanie ich posiadacza, na warunkach określonych w statutach funduszy.

W skład aktywów FIO mogą wchodzić instrumenty, reprezentujące różne typy i klasy aktywów, odznaczające się różnymi parametrami ryzyka. Główne ryzyko związane jest z samym zarządzaniem funduszem, TFI może podjąć błędne decyzje inwestycyjne skutkujące stratami funduszy i obniżeniem wartości jednostek uczestnictwa. Dodatkowo ryzyko zawieszenia odkupywania jednostek uczestnictwa powstające w wyniku braku płynności składników inwestycji funduszu oraz ryzyko niewłaściwej wyceny instrumentów znajdujących się w posiadaniu funduszu inwestycyjnego, szczególnie wysokie w przypadku instrumentów nienotowanych.

Certyfikaty funduszy inwestycyjnych zamkniętych - papier wartościowy stanowiący tytuł uczestnictwa w aktywach i zobowiązaniach FIZ, ich liczba jest zawsze stała i może się zmieniać jedynie w przypadku nowej emisji. Istotnym czynnikiem występującym w tego typu instrumentach jest ryzyko płynności i częstotliwości wyceny. Określa ono łatwość z jaką można sprzedać określoną liczbę posiadanych instrumentów finansowych w zakładanym czasie i po zakładanej cenie w relacji do wyceny rynkowej. Niska płynność może powodować konieczność przyjęcia dużego dyskonta do ceny rynkowej lub w skrajnych przypadkach zawieszenie możliwości odkupienia.

W przypadku inwestycji w certyfikaty inwestycyjne zamknięte warunki ich zbycia regulowana jest każdorazowo w statucie. Mogą podlegać wtórnemu obrotowi na rynku, a cena rynkowa certyfikatów inwestycyjnych może odchyłać się od ich wartości teoretycznej. Podobnie jak w jednostkach FIO w skład aktywów FIZ mogą wchodzić instrumenty, reprezentujące różne typy i klasy aktywów, odznaczające się różnymi parametrami ryzyka.